

PRIJEVODI DJEČJE KNJIŽEVNOSTI POGLED IZ HRVATSKE

BIBRICH

HRZZ BIBRICH UIP-2014-09-9823

Uspostavljanje međukulturnih poveznica kroz prijevode dječje književnosti:
tekst, kontekst, strategije
Building Intercultural Bridges through Children's Literature Translations:
Texts, Contexts and Strategies

Nakladnik

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Savska cesta 77
www.ufzg.unizg.hr

Za nakladnika

Siniša Opić, dekan
Centar za izdavaštvo
Martina Kolar Billege, voditeljica

Urednice

Smiljana Narančić Kovač
Ivana Milković

Ocjenitelji

Dubravka Težak, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Kristijan Nikolić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Oblikovanje korica

Morana Varović Čekolj i Vedrana Novak

Lektura

Anamarija Žugić Borić i Corinna Jerkin (hrvatski)
Mark Davies (engleski)

Grafička priprema

Nataša Vuković

Korektura

Helena Horžić i Katarina Kokanović

Tisak

Tiskara Zelina d.d.

Naklada:

200 primjeraka

Knjiga je objavljena uz novčanu potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Radove objavljene u ovoj knjizi financirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom BIBRICH (UIP-2014-09-9823).

Rukopis je pripremljen za objavljivanje u Centru za istraživanje dječje književnosti i kulture Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu.

ISBN: 978-953-8115-48-6

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001059763.

© Autori poglavlja i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2019.

Prijevodi dječje književnosti Pogled iz Hrvatske

Uredile

Smiljana Narančić Kovač

Ivana Milković

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet

Zagreb, 2019.

Predgovor

Uspostavni istraživački projekt Hrvatske zaklade za znanost BIBRICH UIP-2014-09-9823 pod nazivom Uspostavljanje međukulturnih poveznica kroz prijevode dječje književnosti: tekst, kontekst, strategije (*Building Intercultural Bridges through Children's Literature: Texts, Contexts and Strategies*) djelovao je na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu od 1. rujna 2015. do 31. kolovoza 2018. godine pod vodstvom Smiljane Narančić Kovač.

BIBRICH je okupio jedanaest istraživača hrvatske dječje književnosti i kulture komplementarnih užih specijalnosti i srodnih znanstvenih interesa. Svi su oni zastupljeni kao autori pojedinih poglavlja u ovoj knjizi. Članovi projektne skupine primijenili su interdisciplinarne metodološke postupke primjerene istraživačkomu području poredbene dječje književnosti i već su objavili dio rezultata u domaćim i inozemnim publikacijama. Znanstvenih je radova i izlaganja bilo više od šezdeset, a uz ovu knjigu izišla je i monografija *Hlapić u bijelom svijetu* (2019.), koja sadrži devet poglavlja i u cijelosti je posvećena prijevodima romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić. Popis objavljenih radova povezanih s projektom nalazi se na mrežnim stranicama Hrvatske znanstvene bibliografije <<https://www.bib.irb.hr/pregled/projekti/HRZZ-UIP-2014-09-9823>>, a na mrežnim stranicama projekta <<http://bibrich.ufzg.hr>> dostupan je detaljan opis svih provedenih aktivnosti i omogućen je pristup interaktivnoj *Bibliografiji hrvatske prijevodne dječje književnosti 20. stoljeća* i bazi podataka o lektirnim naslovima u službenim obrazovnim dokumentima za osnovnu školu. Projektним znanstvenim aktivnostima utemeljeno je novo istraživačko područje u hrvatskoj sredini, a njegov daljnji razvoj jedna je od glavnih zadaća Centra za istraživanje dječje književnosti i kulture osnovanoga na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2018. godine.

Radovi u ovoj knjizi, koji predstavljaju tek dio rezultata trogodišnjega djelovanja projekta BIBRICH, podijeljeni su u tri skupine s namjerom da se čitatelju glavni rezultati predstave jasno i pregledno. Ponajprije se, stoga, donosi opći pregled prevođenja u 20. stoljeću s ciljem razumijevanja polaznih okolnosti koje su pratile pojavljivanje prijevodne dječje književnosti i književnosti za mladež u hrvatskom kontekstu, potom se pruža uvid u kulturne i književne kontakte s pojedinim stranim književnostima, a naposljetku se prelazi na studije slučaja usmjerene na razumijevanje osobitih postupaka i prevoditeljskih strategija u pojedinim izdanjima.

Poglavlja su, prema tome, raspoređena u tri cjeline. U prvoj cjelini naslovljenoj „Prijevodi i pojave“ okupljeni su radovi koji se tiču metodologije projekta i preliminarnih rezultata analize korpusa prijevodne dječje književnosti i književnosti za mladež s obzirom na različite trendove tijekom 20. stoljeća. Korpus su priredili članovi projekta prikupljanjem i popisivanjem prevedenih naslova te njihovim objedinjavanjem u *Bibliografiju hrvatske prijevodne dječje književnosti 20. stoljeća*. Pojedina se poglavlja oslanjaju i na spomenuti popis lektirnih naslova preporučenih za hrvatsku osnovnu školu koji je također sastavljen tijekom rada na projektu. U prvom je dijelu monografije naglasak na tumačenju konteksta pojavljivanja prijevoda dječje književnosti i književnosti za mladež u hrvatskom kulturnom prostoru tijekom 20. stoljeća, i to u dijakronijskoj perspektivi. U prvom poglavlju Smiljana Narančić Kovač predstavila je projekt opisujući njegova polazišta, teorijske postavke, ciljeve i rezultate. Sanja Lovrić Kralj u drugom je poglavlju prikazala *Bibliografiju* kao polazni analitički alat u poredbenim, povijesnim i teorijskim istraživanjima prikazanima u ovoj knjizi, a ukazala je i na njezin potencijal za buduća istraživanja hrvatske dječje književnosti. U sljedećim poglavljima definirani su, opisani i protumačeni prijevodni trendovi u hrvatskoj dječjoj književnosti tijekom prvih šezdeset godina 20. stoljeća (u radu Berislava Majhuta i Sanje Lovrić Kralj), objašnjeni su utjecaji prijevoda i inozemnih trendova na poetiku hrvatske dječje književnosti (također u radu autorskoga dvojca Sanje Lovrić Kralj i Berislava Majhuta) te su utvrđene i objašnjene pojave i prisutnost prijevodne dječje književnosti u odgojno-obrazovnom kontekstu tijekom 20. stoljeća. Ta se tema razmatra u dvama poglavljima. U jednom od njih korpus su činili nastavni planovi i programi, popisi stranih pisaca preporučeni za nastavu književnosti i čitanke iz književnosti za osnovnu školu (u radu Ivane Milković), a u drugom popisi djela preporučeni za lekturu (u radu Smiljane Narančić Kovač i Ivane Milković). U prvom se dijelu monografije, dakle, očituje uronjenost pojava hrvatske prijevodne dječje književnosti i književnosti za mladež u povijesne i društveno-političke okolnosti. Pritom se prikazuju promjene koje se odražavaju na prijevodnim i nakladničkim trendovima te koje utječu i na položaj prijevodne dječje književnosti u odgojno-obrazovnom kontekstu.

U drugoj se cjelini, koje je naslov „Prijevodi i kontakti“, prijevodi razmatraju kao pokazatelji i čimbenici kulturnih kontakata i veza s drugim kulturama, posebice s talijanskom, njemačkom kulturom, anglofonim i nordijskim kulturama (švedskom, norveškom, danskom, islandskom i finskom) i kulturama zemalja bivše Jugoslavije. Smiljana Narančić Kovač detaljno analizira i razjašnjava kontakte hrvatske i anglofone dječje književnosti posredstvom prijevoda. Marija Andracka opisuje dinamiku i kontekst prevođenja talijanske dječje književnosti na hrvatski u 20. stoljeću izdvajajući ponovne prijevode i najpoznatije talijanske autore prevedene na hrvatski jezik. Edin Badić, koji je svojim istraživanjem pridonio projektu kao vanjski suradnik, prikazuje dinamiku pojavljivanja djela nordijskih dječjih književnosti u hrvatskom prijevodu u osloncu na spoznaje o prevođenju književnosti iz jedne u drugu „periferanu“ kulturu te o jezicima koji služe kao spona između hrvatske književnosti i pojedinih nordijskih književnosti. Snježana Veselica Majhut bavi se pitanjem ponovnih prijevoda na primjeru učestalo

objavljivanja Defoeova romana *Robinson Crusoe* u Hrvatskoj od kraja Drugoga svjetskoga rata do danas. Nada Kujundžić istražuje zastupljenost anglofonih slikovnica nagrađenih Medaljom Caldecott i Medaljom Kate Greenaway u hrvatskom prijevodu. Tihomir Engler razmatra kronologiju i tendencije u izdavanju Kästnerovih dječjih romana za hrvatske čitatelje pri čemu se izdvajaju naslovi koji su se najčešće prevodili na hrvatski: *Emil i detektivi*, *Blizanke*, *Tonček i Točkica* i *Leteći razred*. Katarina Aladrović Slovaček analizira nakladničke prakse na primjeru jezičnih varijacija u djelima „Lutonjica Toporko“ Ivane Brlić Mažuranić i *Strašni kauboj* Ivana Kušana u izdanjima izvan teritorija Republike Hrvatske, tj. u drugim republikama bivše Jugoslavije, od polovine dvadesetoga stoljeća do njegovih devedesetih godina.

Treća i zadnja cjelina, „Tekstovi i strategije“, obuhvaća radove koji analiziraju pojedine prijevode iz perspektive uže istraživačke usmjerenosti na pojedine naslove i njihove prijevodne postupke. Snježana Veselica Majhut istražuje postupke prevođenja kulturno osobitih leksičkih jedinica u trima hrvatskim prijevodima dječjega povijesnoga romana *Kraljević i prosjak* Marka Twaina. Nada Kujundžić i Ivana Milković analiziraju imena glavnih, sporednih i zamišljenih likova u hrvatskim prijevodima zbirke priča *Winnie-the-Pooh* A. A. Milnea. Katarina Aladrović Slovaček provodi usporednu diskursnu analizu teksta romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* i teksta njegova prijevoda na ruski te izlaže rezultate usporedbe njihove jezične složenosti na leksičkoj i gramatičko-funkcionalnoj razini. Iris Šmidt Pelajić razlaže kontekst i posebnosti hrvatskoga prijevoda švicarskoga romana *Die rote Zora* koji je na hrvatski preveden preko srpskoga kao posrednoga jezika. Corinna Jerkin razmatra prevođenje imena i drugih kulturno osobitih jedinica u engleskom prijevodu Gavranova romana *Sretni dani*.

Raznovrsnost radova i opseg istraživačkih pitanja i metodoloških postupaka u ovoj monografiji svjedoče o složenosti i interdisciplinarnosti istraživačkoga područja prijevodne dječje književnosti. Kao proizvod projekta BIBRICH, ova knjiga zaokružuje jedno istraživačko razdoblje te predstavlja rezultate članova istraživačke skupine koji su pridonijeli ostvarivanju zajedničkih ciljeva. Radovi u njoj nastali su tijekom predanih istraživanja, višesatnih inspirativnih rasprava na redovitim sastancima, priprema izlaganja za sudjelovanja na međunarodnim znanstvenim skupovima širom svijeta i provođenja projektnih zadaća u parovima i manjim skupinama. Iz takve suradnje nastali su i zajednički radovi pojedinih članova projektnoga tima u kojima su se susreli u zajedničkoj tematici i interesima.

Neprocjenjiva su iskustva skupnoga pothvata koji je, više od svega, postavio temelje za nastavak suradnje i daljnja istraživanja. Iako je odabir poglavlja okupljenih u ovoj knjizi reprezentativan presjek tema koje su se razmatrale i pristupa koji su razrađeni tijekom projekta, njezina je glavna poruka da je posao nezavršen. Stoga ona članovima istraživačke skupine znači i svojevrsan novi početak i poticaj za nova istraživanja, a nadamo se da će se poticajnom učiniti i drugim istraživačima.

Urednice

Sadržaj

Predgovor	5
1. dio Prijevodi i pojave	9
1.1 Prijevodi dječje književnosti: tekst, kontekst, strategije	11
<i>Smiljana Narančić Kovač</i>	
1.2 Bibliografija kao analitički alat.....	35
<i>Sanja Lovrić Kralj</i>	
1.3 Prijevodi u hrvatskoj dječjoj književnosti od početka do šezdesetih godina 20. stoljeća: glavni pravci	49
<i>Berislav Majhut i Sanja Lovrić Kralj</i>	
1.4 Prijevodi i inozemni trendovi kao nositelji promjene u poetici hrvatske dječje književnosti: izdvojeni primjeri.....	81
<i>Sanja Lovrić Kralj i Berislav Majhut</i>	
1.5 Prijevodna dječja književnost u hrvatskom odgojno-obrazovnom kontekstu tijekom 20. stoljeća	95
<i>Ivana Milković</i>	
1.6 Strani naslovi u hrvatskoj lektiri.....	131
<i>Smiljana Narančić Kovač i Ivana Milković</i>	
2. dio Prijevodi i kontakti	165
2.1 Prijevodi kao susretišta hrvatske i anglofone dječje književnosti	167
<i>Smiljana Narančić Kovač</i>	
2.2 Dinamika prevođenja talijanske dječje književnosti na hrvatski u 20. stoljeću	225
<i>Marija Andraka</i>	
2.3 Istraživanje kretanja u prevođenju: nordijska dječja književnost u hrvatskom prijevodu	253
<i>Edin Badić</i>	
2.4 Why retranslate? From text to context and back: the case of <i>Robinson</i> <i>Crusoe</i> in Croatia	261
<i>Snježana Veselica Majhut</i>	
2.5 Nagrađivane anglofone slikovnice i ilustrirane knjige u hrvatskom prijevodu: slučaj Medalja Caldecott i Kate Greenaway	291
<i>Nada Kujundžić</i>	

2.6	Prijevod i Kästnerovih dječjih romana: kronologija i tendencije.....	309
	<i>Tihomir Engler</i>	
2.7	Analiza nakladničkih praksi: jezične varijacije u djelima „Lutonjica Toporko“ i <i>Strašni kauboj</i>	331
	<i>Katarina Aladrović Slovaček</i>	
3. dio	Tekstovi i strategije.....	341
3.1	Postupci u prevođenju kulturno specifičnih leksičkih jedinica u Twainovu <i>Kraljeviću i prosjaku</i>	343
	<i>Snježana Veselica Majhut</i>	
3.2	„Pooh, čitaj Pu“: Imena u hrvatskim prijevodima zbirke priča <i>Winnie-the- Pooh</i> A. A. Milnea.....	371
	<i>Nada Kujundžić i Ivana Milković</i>	
3.3	Diskursna analiza prijevoda romana <i>Čudnovate zgode šegrta Hlapića</i> na ruski jezik	395
	<i>Katarina Aladrović Slovaček</i>	
3.4	<i>Die rote Zora</i> u hrvatskom prijevodu	411
	<i>Iris Šmidt Pelajić</i>	
3.5	<i>Sretni dani</i> i <i>Happy Days</i> : Gavran na engleskom jeziku	423
	<i>Corinna Jerkin</i>	
	Bilješke o autorima	431